

Bilaga 2 till rapporten Främjande av hållbar stadsutveckling - slutrapportering av ett regeringsuppdrag till Boverket, Riksantikvarieämbetet, Formas och Arkitekturmuseet (Boverket 2013)

Samtal om stadspolitik

Anteckningar från den 24 april 2012, Kulturhuset i Stockholm

Boverket bjöd in ett 50-tal deltagare till ett samtal den 24 april om hur vi kan driva frågan om en nationell stadspolitik framåt. Vi tror, liksom många andra, att en svensk stadspolitik kan gagna målen om långsiktigt hållbar utveckling.

Boverket har länge arbetat med stadens utveckling och känner ett stort ansvar och engagemang för att konkretisera vad en nationell stadspolitik bör innehålla. Senast i mars 2011 lyfte Boverket behovet av en stadspolitik i ett samverkansuppdrag med Riksantikvarieämbetet, Formas och Arkitekturmuseet.

Boverkets generaldirektör Janna Valik inledde eftermiddagen med att hälsa alla deltagare varmt välkomna. Därefter följde korta inlägg från tre aktörer som arbetar med stadsutveckling med olika utgångspunkter.

Olof Schultz som är arkitekt på Boverket lyfte fram exempel på myndighetssamverkan och regeringsuppdrag för hållbar stadsutveckling. Han lyfte även fram goda exempel på internationella initiativ. EU:s medlemsstater har ett frivilligt samarbete om att ta fram ett webbverktyg som stöder hållbar stadsutveckling kopplat till Leipzigstadgan, där Boverket deltar. I EU:s makroregionala strategi för Östersjöregionen har Boverket regeringsuppdrag med syftet att utveckla nätverk för hållbara städer. Han noterade också att det finns ett stort politiskt intresse för stadsutveckling både från EU-kommissionen och bland flera medlemsstater. I Finland är stadpolitiken exempelvis främst en regionalpolitik för tillväxt med fokus på kompetens och innovationer i olika regioncentra. Dessa noder fungerar som motorer för olika landsdelar. I Nederländerna finns det ett program som tilldelar landets 40 största städer ekonomiska medel för satsningar på bland annat bostäder, sysselsättning, utbildning, integration och säkerhet. Norge har en nationell stadspolitik som handlar om miljö och

social hälsa i städerna men också regionalpolitik och tillväxt. Form och gestaltning är också viktiga beståndsdelar. Frankrike har satsat mycket kraft på stadsutvecklingsfrågor. Till stöd för de centrala ministerierna finns flera olika myndigheter och organ, till exempel en stadsförnyelsemyndighet och ett centrum för transport- och urbannätverk. Frankrike använder också stadsbyggande och arkitektur som stadspolitiska grepp för att minska sociala problem.

Tove Dannestam som är strateg på Malmö stad har forskat kring stadspolitik med särskilt fokus på Malmö. Hennes utgångspunkt var att storstäder är drivande i utvecklingen för den materiella tillväxten. Hur storstäder agerar påverkar hela landets utveckling. Storstäder har då dubbla roller; dels fungerar de som tillväxtmotorer och dels rymmer de stadens sociala utmaningar. Hon framhöll att det behövs en stadspolitik som bejakar båda rollerna. Tove lyfte också fram behovet av att diskutera förutsättningarna för en storstadspolitik. Hon ställde sig frågan: vilken roll har till exempel kommunerna och vad är kommunernas incitament? Hon frågade sig också vad som är drivkrafterna för mellankommunal samverkan i en nationell storstadspolitik.

Henrik Olsson som är centrumledare i Kungsbacka, betonade behovet av en gemensam målbild för att utveckla städerna. Det bör, menar Henrik, även eftersträvas en tydlighet om vilken roll olika delar av staden har. Han ställde sig frågan hur vi bygger bra städer och lyfte att diskussionen behöver breddas. Stadens utveckling behöver ses ur både kulturellt och kommersiellt perspektiv. Hur skapas ett levande centrum för *alla*? Hur förstärks handeln? Och hur löser man ekvationen mindre trafik men ökade flöden? Henrik avslutade med att uppmana deltagarna att lära av både goda och dåliga exempel runt om i landet men betonade också att det behövs en tydlighet från politiskt håll.

Tre övergripande frågeställningar

De korta föredragen inspirerade oss till samtal där diskussionerna leddes av processledaren Pernilla Luttröpp. Alla deltagare fick då möjlighet att utforska ämnet och komma med konkreta förslag på framtida strategier. Följande tre övergripande frågeställningar diskuterades:

- *Vad är stadspolitik?*
- *Hur kan en förverkligad nationell stadspolitik se ut?*
- *Hur gör vi för att få en aktiv och hållbar nationell stadspolitik?*

Varje fråga diskuterades i mindre grupper med fem till sju personer under cirka 45 minuter. Därefter uppmanades deltagarna att byta till ett annat bord och bilda nya grupper. Dialogcaféet gav sammanfattningsvis flera intressanta diskussioner. Stadspolitik är ett brett ämne och det avspeglades även i samtalen. Vid nya gruppkonstel-

lationer kunde det hända att samma fråga dök upp igen och gav deltagarna en annan synvinkel på samma tema. Stämningen var god och det sprudlade av idéer och tankar kring borden. Nedan följer utdrag från dessa samtal. En del frågor diskuterades mer än en gång och därav finns en viss upprepning.

Gruppdiskussion ett: Vad är stadspolitik?

Stadspolitiken kan innebära att man tar sig an staden från ett helhetsperspektiv. Det kan ge en möjlighet att få till en samordning av olika strategier för exempelvis trafik, bebyggelse och sociala frågor. Detta skapar förutsättningar för en hållbar stadsutveckling.

Tidigt i diskussionerna uppkom frågan: För vilken stad bör vi ha en stadspolitik? Menar vi en separat politik för våra storstäder och en för de mindre städerna eller gäller samma förutsättningar för alla städer och orter? Svaret var ganska entydigt att stadspolitiken bör röra hela landet men att vi ska vara medvetna om att stadspolitik inte är detsamma som storstadspolitik. Storstädernas situation är vanligen mer mångfacetterad och politiken behöver där hantera mer komplexa frågor. Politiken bör utgå från stadens/ortens roll i sitt sammanhang. I det här skedet av diskussionen valde någon att komma med förslag till hur ett genomförande skulle kunna ske. Ett sätt att arbeta med stadspolitiken på nationell nivå är att välja ut ett antal städer som särskilt behöver förstärkas. Ett annat sätt är att hitta och samla ihop alla frågorna som berör städer för att förhålla sig aktivt till den utveckling som sker idag och de behov vi ser. Det senare skulle gynna alla städer i Sverige, inte bara våra storstäder. Det väsentliga är att hitta de gemensamma knäckfrågorna för staden och bygga politiken utifrån dessa. Frågan lyftes om vilket fokus politiken ska ha och vad det är för problem som vi vill att den ska lösa? Exempel som lyftes fram var tvärsektoriellt arbete, lagstiftning och finansieringsformer för att nämna några. Stadspolitikens uppdrag är att titta på hela stadens bästa.

Varför stadspolitik?

I diskussionerna uppkom även frågor om *varför* vi behöver en stadspolitik och om det verkligen behövs ett eget politikområde, vad vill vi och vad är poängen med en nationell stadspolitik samt vad är problemen med att *inte* ha en nationell stadspolitik?

Sverige har arkitekturpolitiska mål och det finns mål för flera politikområden som berör stadsutveckling. Det saknas en politik för *staden*, som inkluderar exempelvis arkitektur och livet mellan husen.

Flertalet på mötet såg behov av en samlad politik, dels för att sätta stadsutvecklingen på kartan, dels för att det är viktigt att det finns en arena för att diskutera. Några var dock tveksamma till *nationell* stadspolitik och menade att det är kommunerna i

dialog med medborgarna som utvecklar städerna. De ansåg att den nationella nivån ibland bromsar utvecklingen och det inte är bra att formulera ett ”uppifrån-nationellt-perspektiv”. Oro för likriktning samt för hur politiken skulle komma att omforma aktörers handlingsutrymme lyftes. Någon frågade om en del av profession-aliteten skulle försvinna med en stark stadspolitik.

Gruppdiskussion två: Hur kan en förverkligad nationell stadspolitik se ut?

Efter att deltagarna bytt grupper började vi diskutera hur en nationell stadspolitik kan se ut. De flesta inledde samtalen med att återknyta till vad *är* stadspolitik. Någon nämnde att syftet måste klargöras – ska stadspolitiken täcka in flera eller bara ett fåtal frågor? De flesta var överens om att det var en svår fråga att enas kring men att en stadspolitik bör kunna hantera motstridiga intressen. Ett mål som nämndes var att alla behov ska vara tillfredsställda i alla delar av staden, såväl i eftersatta områden och i stadens utkant som i stadens kärna. Stadspolitiken kan innehålla exempelvis frågor rörande bostadsförsörjning samt hur blandade upplåtelseformer i hela staden kan möjliggöras. Även den sociala och kulturella dimensionen samt gestaltningens betydelse är viktigt att lyfta i en stadspolitik. Vi konstaterade att det är lätt att fokusera på olika detaljfrågor snarare än helheten. Några av de mest återkommande frågorna redovisas nedan:

- ***Vem har ansvaret för en nationell stadspolitik?***

Stadsutveckling inbegriper många olika områden som till exempel miljö, kultur, ekonomi och sociala aspekter. Det rymmer nästan något från alla departement, men det saknas någon nationell sammanhållande funktion. Det har till exempel funnits ett socialt fokus tidigare år och delegationen för hållbara städer (DHS) har en betoning på klimatfrågorna. Någon frågade vad som händer efter att DHS upphört och ansåg att staten borde ta ett nytt initiativ. En gemensam beredning föreslogs istället för eget politikområde.

- ***Behövs en nationell plattform som stöd?***

Nationellt ansåg någon att man måste våga prioritera, samla olika perspektiv, belysa konflikter mellan visioner och lagar oavsett politiskt styre. Vi behöver en plattform med ett grundläggande synsätt på vad som konstituerar en stad. Idén om ett forum som långsiktigt över valperioder tar vara på frågorna, tar ansvar för helheten och hanterar intressekonflikterna väcktes. Det ansågs väsentligt att staten lyssnar till de problemställningar som finns och inte agerar utifrån ett uppifrånperspektiv. Idén om

nationell stadspolitik kan vara dynamisk och bör beakta skillnaderna och utmaningarna mellan olika städer och dessas omland. Återigen lyftes att storstädernas betydelse behöver erkännas samt att det behövs en tydlighet från politikens sida om vad som ska prioriteras. Grupperna var inte överens om att vissa städer skulle få prioriteras framför andra och på bekostnad av andra. En synvinkel var att det finns många olika geografiska områden som genererar resurser finansiellt (exempelvis gruvnäring och skogsnäring) och då kan det också behövas en stadspolitik som tillgodoser även mindre orters behov. Det nämndes att stadspolitiken kanske kan ses som en långsiktig strategi där vissa frågor får särbehandlas, till exempel städer som brottas med avbefolkning.

- **Lokalt utvecklade stadspolitik**

Synpunkter framkom om att vi måste erkänna att det finns olika förutsättningar för olika städer och i deras regioner. Det lokala initiativet måste vara grunden. Hur ska man planera både för markanvändning och "livet"? Kommunerna har planeringsmonopol och någon poängterade vikten av kompetens och tillräcklig bemanning. Stadspolitiken kan peka ut riktningen för den framtida utvecklingen och ange vad vi vill med vår stad, samt vilken roll vi vill att staden ska ha i sitt regionala sammanhang. Stadspolitiken behöver även förhålla sig till det som inte direkt är fysisk planering. Det finns också ett stort inslag av förhandling med i stadsutvecklingsprocessen. De sociala och ekonomiska utmaningarna behöver också vägas in. Det kan behövas tydligare stöd för att öka attraktiviteten i städerna och incitament samt modeller för att åstadkomma en hållbar och levande stadsbygd. En fråga som också ställdes var hur stadspolitiken kan ta hand om den befintliga staden, till exempel miljonprogramsområdena kontra nybyggnation i attraktiva lägen. Någon lyfte vikten av en vetenskaplig grund för fungerande analyser och verktyg.

- **Regional samverkan**

Det är viktigt att en kommande stadspolitik hänger samman med befintlig regionalpolitik. Arbetsmarknadsregionerna är en central utgångspunkt i samband med tillväxtfrågor. Det poängterades samtidigt att stadspolitiken behöver återfinnas på lokal, nationell nivå och internationell nivå. Ett konkret problem som togs upp är att regelverken inte är samordnade. Det framhölls att den regionala nivån är otydlig på grund av organisatoriska skillnader i landet. Ett delat regionalt ansvar för samhällsbyggnadsfunktioner gör att det ibland kan vara svårt att samarbeta och veta vilka förväntningar man kan ha på de regionala organen.

Gruppdiskussion tre:

Hur gör vi för att få en aktiv och hållbar nationell stadspolitik?

I det sista diskussionspasset enades flera grupper om att det behövs en tydlighet om roller och ansvar. I dagsläget är det flera aktörer som hanterar samma frågor parallellt exempelvis statliga myndigheter, kommuner och regionförbund. Det framkom synpunkter på att någon skulle behöva axla ansvaret för helheten och därför var många positiva till Boverkets initiativ till dagen.

- ***Vad finns det för möjliga strategier?***

Det lyftes ett behov av att enas om *varför* vi ska ha en stadspolitik och vad den ska syfta till innan diskussion kring strategier kan föras. Någon annan ansåg att det var mindre viktigt att diskutera strategier för hur vi ska få en stadspolitik och menade att det är så mycket på gång nu som tyder på att vi får en politik för staden oavsett om vi anser det behövs eller ej. Det väsentliga ansågs därför istället vara att fokusera på vad den ska innehålla. Det nämndes att det finns flera befintliga internationella strategier att välja mellan, exempelvis utifrån europeiska goda exempel. Delar av dessa kan vara relevanta för just Sverige.

- ***Vad är viktigt att tänka på för att kunna driva den nationella stadspolitiken framåt?***

Det framkom synpunkter på att inför drivandet av en nationell stadspolitik måste det först sammanfattas vad som inte fungerar idag. En deltagare ansåg att stadsutvecklingens utmaningar redan är definierade av de stora städerna. Det svåra är att gå vidare för att organisatoriskt samordna lagstiftning, finansiering, etcetera i strategier som svarar mot de viktigaste utmaningarna. Frågan lyftes om hur verktygen ser ut för att åstadkomma denna samordning. Det framkom att vi behöver jobba mer med behovsbilden samt precisering.

Fortsatt arbete

Boverkets generaldirektör Janna Valik tackade för en intensiv och härlig eftermiddag med bra diskussioner. Hon nämnde att synpunkterna är värdefulla för Boverkets fortsatta arbete med stadspolitiken. Boverket lovade att återkomma med en sammanfattning av dagen via mail. Sammanfattningen kommer också finnas på Boverkets hemsida. En skrivelse som redogör för våra diskussioner kommer att skickas in till regeringskansliet.